

SZKOŁA
LIDERÓW



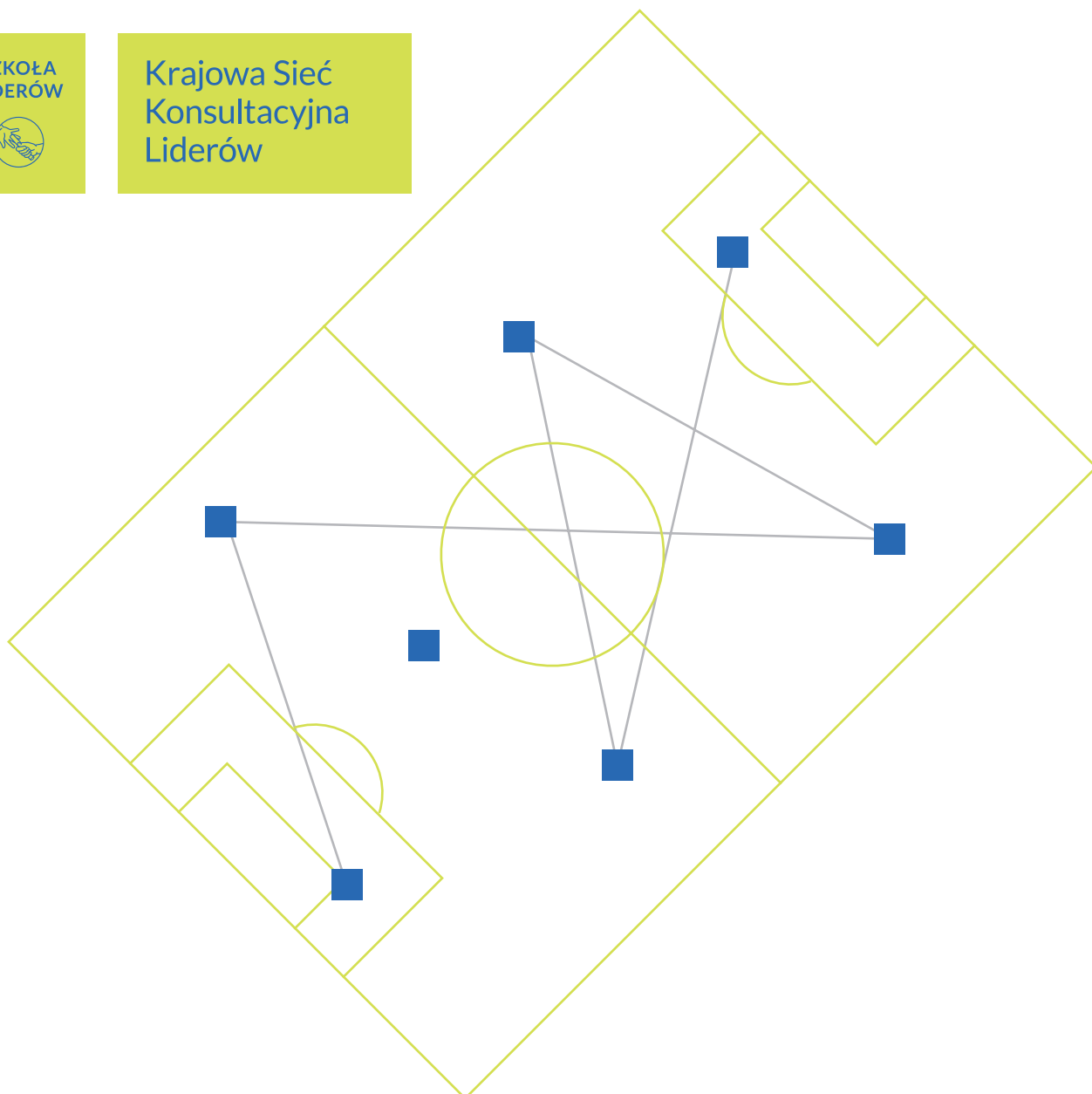
Krajowa Sieć
Konsultacyjna
Liderów

Czym jest orlik dla społeczności lokalnej? Raport z badania

SZKOŁA
LIDERÓW



Krajowa Sieć
Konsultacyjna
Liderów



Czym jest orlik dla społeczności lokalnej? Raport z badania

Warszawa, listopad 2014

Tekst:

Aleksandra Daszkowska-Kamińska

Współpraca:

Aleksandra Gołdys
Monika Stec

Redakcja i korekta:

Adam Juźwiak

Projekt graficzny i skład:

KotBury

Wydawca:

Szkoła Liderów
ul. Wiejska 12 A
00-490 Warszawa

Publikacja „Czym jest orlik dla społeczności lokalnej. Raport z badania”
wydana przez Szkołę Liderów jest dostępna na licencji

Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0 PL)

<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>

Warszawa 2014

Projekt jest realizowany w ramach programu „Obywatele dla Demokracji”
finansowanego z Funduszy EOG.



I. Wprowadzenie: O sieci

Krajowa Sieć Konsultacyjna Liderów (KSKL) to autorski projekt Szkoły Liderów powołany do życia w kwietniu 2014 roku. Podejmuje wyzwania małego zainteresowania wpływaniem na sprawy publiczne oraz niskiej świadomości dotyczącej spraw publicznych wśród Polaków. Stanowi innowacyjną formułę debaty publicznej liderów środowisk lokalnych, interesariuszy oraz odbiorców polityk publicznych, czyli wszystkich mieszkańców naszego kraju.

Krajowa Sieć Konsultacyjna Liderów jest rozumiana jako:

- zespół aktywnych liderów lokalnych, absolwentów Szkoły Liderów, posiadających odpowiednie umiejętności i wyposażonych w potrzebne do działalności opiniotwórczej narzędzia;
- elektroniczny system konsultacyjny, wspierający liderów lokalnych w zbieraniu opinii oraz dostarczający dane, które w postaci opracowanego materiału, raportu, informacji będą trafiały bezpośrednio do decydentów.

Projekt jest realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (tzw. Funduszy EOG).

II. Kontekst badania

W 2008 w ramach programu „Moje Boisko – Orlik 2012” rozpoczęto w Polsce budowę ogólnodostępnych boisk. Obecnie jest ich w Polsce 2604, a do 2012 r. odwiedziło je 10 milionów Polaków. Na zdecydowanej większości z nich pracuje animator sportowy. Tak duża sieć infrastruktury i ludzi może spełniać ważną rolę dla społeczności lokalnych. Orliki to miejsca spędzania wolnego czasu, umawiania się ze znajomymi, ale przede wszystkim przestrzeń aktywności fizycznej dla każdego.

Fundacja Rozwoju Kultury Fizycznej,¹ która od roku 2014 jest operatorem projektów dla animatorów i orlików, stara się rozszerzyć sposób myślenia o sieci orlików; wyznacza nowe cele animatorom, by lepiej ich wspierać, ale też chce zbierać informacje i opinie o codziennym funkcjonowaniu boisk, do czego służy portal naszorlik.pl. Akademickie wsparcie w tym zakresie zapewnia Centrum Wyzwań Społecznych przy Instytucie Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, które wykorzystuje wiedzę teoretyczną i badawczą przy formułowaniu rekomendacji i tworzeniu dokumentów programowych.

Połączenie sił Krajowej Sieci Konsultacyjnej Liderów oraz Centrum Wyzwań Społecznych UW z jednej strony pozwala skutecznie szukać nowych dróg rozwijania ogólnopolskiego programu, z drugiej zaś daje konkretną wiedzę przydatną na poziomie lokalnym.

¹ <http://frkf.pl/>

Jednym z ważnych tematów, któremu w ramach konsultacji z przedstawicielami JST przygląda się Fundacja, jest zarządzanie i finansowanie obiektów. W założeniach towarzyszących budowaniu Orlików samorząd przez 5 lat miał utrzymywać boisko, zapewniając jego dostępność i bezpłatność. Obecnie mija 5 lat od wybudowania pierwszych orlików, ważą się więc ich losy. Obecnie 85% orlików otrzymuje częściowe dofinansowanie na zatrudnienie animatora na obiekcie w ramach programu „Nasz Orlik”. Animatorzy są zobowiązani do realizowania zadań wyznaczonych centralnie, np. organizacja imprez sportowych, stworzenie oferty dla takich grup, które do tej pory nie korzystały z orlika, odbycie szkoleń e-learningowych. Rozważane są inne modele, m.in. organizowanie ogólnopolskich lub regionalnych konkursów, w których mogą wziąć udział organizacje pozarządowe, które z pozyskanych środków organizowałyby zajęcia na boiskach.

Społeczne funkcjonowanie orlika oraz wprowadzenie skutecznego modelu zarządzania, to kwestie, w których stanowisko zajęła Krajowa Sieć Konsultacyjna Liderów fundacji Szkoła Liderów. Badanie w formie ankiety z pytaniami otwartymi i zamkniętymi przeprowadzono w terminie 2–30 września 2014 r. W badaniu swoje stanowisko wyraziło 47 członków KSKL. Dodatkowo, badaniem objęto 187 lokalnych interesariuszy. Aby wyrazić głos mieszkańców, zorganizowano 16 spotkań lokalnych. Raport przygotowała Aleksandra Daszkowska-Kamińska (Szkoła Liderów) we współpracy z Aleksandrą Góldys i Moniką Stec (Centrum Wyzwań Społecznych UW).

III. Kluczowe stanowiska wypracowane przez KSKL

Orlik jako lokalny zasób

Orliki przez członków KSKL są postrzegane jako lokalny zasób i dobro wspólne. Jest to wyjątkowe boisko bowiem po pierwsze, ma wysoki standard, po drugie, ten wysoki standard powinien być udostępniany mieszkańcom bezpłatnie. Rola orlika kształtuje się w odniesieniu do kontekstu lokalnego. W miastach i większych miejscowościach jego funkcja jest głównie sportowa, na wsiach staje się przestrzenią do spędzania czasu wolnego. Ponad 40% członków sieci uważa, że ich orliki są za mało uspołecznione. Ich wpływ na życie mieszkańców jest pozytywny, ale ideą jest, aby orliki cechowała większa różnorodność, dostępność i otwartość.

Promocja, promocja, promocja

Uderza bardzo powszechne niedoinformowanie, czym w ogóle jest orlik i co robią animatorzy. Wciąż powszechne są stereotypy, że orlik to boisko piłkarskie; że orlik to miejsce dla dzieci. Pokazuje to jak bardzo deficytowa jest promocja obecności orlika poza grupami, które są już teraz zainteresowane. (W kilku społecznościach mieszkańcy nie wiedzieli w ogóle, że mają obok siebie takie boisko! Dużo osób postulowało, by na orlikach byli animatorzy!) Hasło „orlik” jest powszechnie rozpoznawane, natomiast szczegóły jego funkcjonowania, oferty, dostępności – absolutnie nie. Szczególnej promocji wymaga wielofunkcyjność boiska. Liderzy widzą w tym zarówno zadanie samorządu, jak i ogólnopolskiej kampanii na temat funkcjonowania orlika.

Dostępność dla mieszkańców

Zdaniem członków sieci dostępność i różnorodność zajęć na orlikach to te aspekty, które wymagają poprawy. Liderzy zauważają, że obecnie przestrzeń zajmowana jest głównie przez chłopców i mężczyzn grających w piłkę nożną. W idealnym układzie powinny być dostępne dla dzieci i młodzieży jako uzupełnienie bazy szkolnej, a w godzinach popołudniowych dostępne dla nieformalnych grup mieszkańców. Liderzy nie wskazują grup, które miałyby być szczególnie preferowane, z tego względu, że trudno odgórnie taką grupę wybrać. Kwestią nie jest, jak ograniczyć grę w piłkę, ale jak zgromadzić wokół orlika inne grupy? Tu znów pojawia się postulat lepszej promocji i wykorzystania boiska wielofunkcyjnego.

Nie dla wszystkich starcza miejsca

Orliki w niektórych lokalizacjach są mocno uczęszczanym miejscem, w którym ciężko pogodzić interesy różnych grup: szkół, klubów, aktywnych mieszkańców oraz mieszkańców potencjalnie aktywnych. Ważne, aby orlik był włączony w szerszą infrastrukturę sportową, tak aby zainteresowani mogli skorzystać z alternatywnego miejsca na uprawianie sportu na tych samych zasadach, co na orliku. Rolą samorządu jest zintegrowanie takiego systemu. Pojawiają się tutaj postulaty funkcjonowania orlików zimą. Obecnie, animator zatrudniany jest od kwietnia do listopada. Niektóre samorządy podejmują także wysiłek finansowy utrzymania dostępności orlika zimą, jednak warto, aby Ministerstwo Sportu i Turystyki mogło także w tych miesiącach je wesprzeć.

Kto jest gospodarzem orlika?

Orliki wstartowały jako program rządowy, jednak od początku była to infrastruktura przekazywana samorządom. Przez 5 lat gminy miały obowiązek utrzymywać bezpłatność orlików. Teraz, gdy ten okres dla niektórych się kończy, pojawiają się przypadki komercjalizacji boisk. Stąd w projekcie „Animator – Moje Boisko Orlik – 2012” warunkiem korzystania z ministerialnego finansowania jest utrzymanie bezpłatności. Pojawia się więc pytanie, do kogo powinien należeć orlik? Czy do samorządu, który powinien ponosić odpowiedzialność za stan i funkcjonowanie boiska? Czy do ministerstwa, które będzie zatrudniać animatorów na swoich zasadach? Czy wreszcie może jest przestrzeń dla organizacji pozarządowych jako nowych operatorów orlików? Według członków KSKL, takim gospodarzem powinien być samorząd, nawet jeśli do współpracy zaprasza organizacje pozarządowe. Samorząd powinien projektować działania na orliku otwarte dla mieszkańców, według wytycznych i przy wsparciu finansowym ministerstwa. Jest to odzwierciedlenie obecnie funkcjonującego modelu. Nowością mogłoby być większe otwarcie na organizacje pozarządowe poprzez konkursy na zajęcia.

Przestrzeń dla organizacji

Liderzy zdecydowanie widzą miejsce na większe zaangażowanie lokalnych organizacji pozarządowych w przejmowaniu odpowiedzialności za ofertę na orlikach, co daje szansę na większą różnorodność zajęć, innowacje, nowe grupy, sprawniejszą współpracę. Podkreślają jednak, że kwestie technicznego utrzymania, pozyskiwania środków trzeba pozostawić samorządom – wyłaniane w konkursie ngo nie będą czuły odpowiedzialności za długotrwałość inwestycji. Liderzy podkreślają, że to lokalna organizacja powinna dbać

o ofertę, a z kolei operator krajowy ma zapewnić szkolenie animatorów i wyznaczanie kierunku dla orlików.

Odpłatność oferty

15% członków sieci nie dopuszcza, żadnej formy odpłatności za użytkowanie orlika. Dwie trzecie widzi możliwość wprowadzania opłat m.in. za wynajmowanie sprzętu, organizowanie zajęć zewnętrznych, przy czym kosztami miałyby być obciążone zorganizowane grupy – dorośli, kluby sportowe. Nie powinno to wpływać na wizerunek orlika jako miejsca dostępnego i bezpłatnego.

Rola animatora

Animator pozostaje cały czas kluczową osobą, decydującą o społecznym funkcjonowaniu obiektu. Nie tylko prowadzi zajęcia, ale decyduje o ofercie orlika, promocji, dostępności dla różnorodnych grup. Jednocześnie jest to osoba, która w ramach okresowego (marzec–listopad) zatrudnienia ma do wypełnienia szereg obowiązków, jak sprawozdawczość czy nadzór nad orlikiem. Postulowane jest wsparcie dla animatorów zarówno na poziomie lokalnym, poprzez sieciowanie z lokalną bazą sportową, lokalnymi organizacjami, a także na poziomie centralnym: szkolenia i sieciowanie animatorów; finansowanie całoroczne.

IV. Raport z badania – Czym jest Orlik dla społeczności lokalnej?

W pierwszej części ankiety zadaliśmy liderom pytania o ocenę wpływu orlika na społeczność lokalną. Interesowało nas także, jak określają jego funkcję i na ile ma to odzwierciedlenie w rzeczywistości lokalnej.

Orlik – świetnie, że jest

W przekonaniu członków sieci, orlik to przede wszystkim miejsce spotkań i uprawiania sportu. Orliki, którym przyglądali się członkowie KSKL są miejscami o pozytywnym wpływie na życie mieszkańców. Uważa tak ponad 90% członków sieci. Przewaga odpowiedzi „raczej pozytywny” wynika z przekonania, że orlik ma potencjał wpływu na społeczność lokalną większy, niż dzieje się to obecnie, niemniej jednak, dobrze, że jest.² Zauważone zostało, że **inne funkcje** będzie miał orlik w mieście, a inne na wsi. W mieście stanowi alternatywę dla innych aktywności sportowych, może samodzielnie funkcjonować poza szkołami. Często jego funkcja jest czysto sportowa.³ Na wsi i w mniejszych miejscowościach jest to często jedno z niewielu, nowoczesnych miejsc do uprawiania sportu na świeżym powietrzu, a często także wyposażenie szkolnej infrastruktury sportowej.⁴ W mniejszych miejscowościach orlik jest też miejscem spotkań, między innymi dzięki oświetleniu, które pozwala na organizowanie imprez plenerowych.⁵ Kontekst położenia orlika będzie decydował o jego funkcjach. Warto więc projektując działania i wsparcie dla orlików, zostawiać spory margines swobody na dostosowanie oferty do lokalnego charakteru.

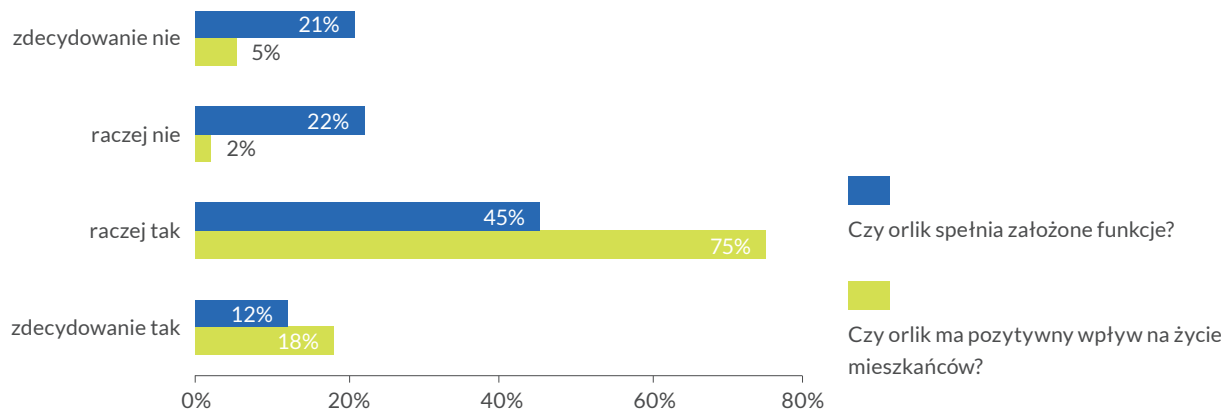
„Wszędzie jednak orlik powinien stawiać na różnorodność, szeroką dostępność i otwartość” (KSKL, Plecewice).

² „To piękne miejsce a takich jest niewiele w naszym mieście” (KSKL, Wołomin).

³ „Orlik jest tylko przestrzenią do aktywności fizycznej” (KSKL, Chorzów).

⁴ „Orlik jest otwartym miejscem uprawiania sportu amatorskiego. Wspomaga szkoły w bazie sportowej” (KSKL, Zielonka).

⁵ „Poza funkcją typowo sportowo-rekreacyjną, orlik może być miejscem wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych” (KSKL, Kozłowo).



Wykres 1. Zestawienie odpowiedzi na pytania: „Jaki jest wpływ tego konkretnego orlika na życie mieszkańców?” oraz „Czy orlik ma pozytywny wpływ na życie mieszkańców” (N=47 członków KSKL).

Nie wystarczy, aby tylko być

Orliki w większości ujętych w badaniu lokalizacji są miejscami bardzo popularnymi. Nie widać na nich problemów z frekwencją.⁶ Słabszą ocenę KSKL wystawia społeczności orlika. Ponad 40% odpowiedziało, że orlik raczej lub zdecydowanie nie spełnia zakładanych funkcji społecznych. W czym orliki odbiegają od ideału?

- Są „wchłonięte” przez szkoły. „Coś tam się dzieje, jednak mam wrażenie, że to są jednak wewnętrzne, szkolne inicjatywy” (KSKL, Wołomin).
- Godziny najatrakcyjniejsze udostępniane są najmocniej zaktywizowanym sportowo osobom, które korzystają także z innych, odpłatnych obiektów sportowych. Dominują mężczyźni i piłka nożna. „Krótki czas otwarcia i prywatne rezerwacje nie pozwalają na realizację założonych celów integracyjnych. Cała infrastruktura orlików nie jest wykorzystywana. Razi dysproporcja między wykorzystaniem boiska do piłki nożnej i reszty infrastruktury” (interesariusz, Toruń).
- W niektórych lokalizacjach, orliki nie są dostępne we wszystkie dni tygodnia. „Są wydzielone tylko dni i godziny dostępności, nie każdemu to wystarcza” (KSKL, Warszawa).
- Wykorzystywane są przez kluby sportowe jako uzupełnienie własnej bazy. „Na orliku przez cały weekend prowadzone są płatne rozgrywki ligowe organizowane przez MOSiR. Wpisowe do ligi to koszt rzędu 500 zł od drużyny” (interesariusz, Ruda Śląska).
- Mimo oświetlenia, zamykane są, zdaniem badanych, o względnie wczesnych porach. Tu wyzwaniem jest zgoda mieszkańców, którym może przeszkadzać intensywne oświetlenie. Dogodna lokalizacja pozwalała na dłuższe godziny otwarcia obiektu.⁷

⁶ „Orlik, którego oceniam, znajduje się przy szkole podstawowej na moim osiedlu i jest najlepszym miejscem do uprawiania sportu w najbliższej okolicy. Jest wykorzystywany na okrągło” (KSKL, Łódź).

⁷ „Lokalizacja orlików jest dogodna – na osiedlach mieszkaniowych. Jednak oddalone są na tyle od okien, że nie są uciążliwe dla postronnych mieszkańców” (KSKL, Dąbrowa).

Niemniej jednak, ponad połowa członków KSKL uznaje, że ich orliki już w tej chwili są ważnym miejscem integrującym społeczność. W kilku lokalizacjach,

8 „Na wiosnę tego roku uczestniczyłem, na jednym z naszych orlików, we wspólnym, charytatywnym, biegu na rzecz młodej, chorej na białaczkę, łukowianki. Biegł każdy, kto tylko mógł i chciał, w różnym tempie. Jeden z naszych, miejskich, sportowców postanowił biegać przez 24 godziny. Rzeczywiście, z przerwami na krótki odpoczynek, biegł przez 24 godziny. To był wspaniały przykład nie tylko dla ludzi młodych, ale i dla nas, starszych” (KSKL, Łuków).

9 „Wpływ orlika jest pozytywny, bo jest miejsce do uprawiania sportu, które grupa może zarezerwować i zorganizować zajęcia o stałych porach” (KSKL, Tarnobrzeg).

10 „Stopień wykorzystania orlika przez różne grupy mieszkańców, świadczy o tym, że spełnia swoje zadania” (KSKL, Olsztyn).

11 „Nie jestem uczestniczką działań na orliku. Bardzo rzadko docierają do mnie informacje o podejmowanych tam działaniach. Raczej dotyczą one osób z utrwaloną potrzebą ruchu i sportu” (KSKL, Nowinka).

12 „Głównie gra się tam w piłkę nożną i gry zespołowe, ale po południu przychodzą też osoby samotne, i co ważne, w różnym wieku” (KSKL, Zgierz).

13 Mieszkam na tym osiedlu 10 lat i nie dotarłam do żadnej informacji o imprezie na orliku dla mieszkańców (KSKL, Poznań).

14 „Wokół boisk znajduje się plac zabaw i miejsce na grilla, które służy w celach integracyjnych, można spotkać się ze znajomymi” (KSKL, Staszów).

15 „Przed wszystkim orlik powinien być miejscem, w którym rodzice z dziećmi mogli by wspólnie spędzać czas. Dzieci mogłyby rozwijać swoje umiejętności sportowe, a rodzice mogliby rozmawiać z innymi rodzicami przy herbacie, kawie etc.” (KSKL, Warszawa).

16 „Na orliku pracuje właściwa osoba – czująca temat – i jej działania sprzyjają realizacji społecznych funkcji. Myślę, że kluczową sprawą jest właśnie ta osoba” (KSKL, Żuromin).

17 „Z negatywnych aspektów widzę tylko zbyt małą liczbę zatrudnionych animatorów (jedna osoba) na 3 orliki w mieście” (KSKL, Darłowo).

jak zostało zaznaczone, odbywają się większe imprezy.⁸ Sprawnie działa system, który pozwala na zarezerwowanie bądź włączenie się w zajęcia na boisku.⁹ Jest to miejsce popularne i lubiane.¹⁰

Jednak, istotnym wynikiem badania w ramach sieci KSKL jest stwierdzenie, że orliki promują się, ale pośród grup zainteresowanych.¹¹ Utożsamiane są z trzema najpopularniejszymi dyscyplinami (piłka nożna, koszykówka, siatkówka); nierozpoznany jest potencjał boiska wielofunkcyjnego.¹² W opinii większości liderów KSKL, orliki mają obłożenie na okrągło, ale to właśnie stanowi też potencjalną barierę dla grup, które nie koncentrują się na sporcie. Do zwykłych mieszkańców oferta często nie przebija się.¹³

Orlik obudowany

Aby orlik zmieniał się rzeczywiście w miejsce społeczne i dostępne, potrzebuje dodatkowej infrastruktury, nie tylko sportowej. Pojawiły się pomysły i dobre praktyki związane ze stawianiem przy orlikach placów zabaw, ścianki wspinaczkowej czy punktów gastronomicznych. To stwarza możliwość uczestniczenia w zajęciach całych rodzin. Nie tworzy wykluczenia na zaawansowanych i mniej zaawansowanych sportowo.¹⁴ Wszystko sprowadza się do symbolicznego automatu z kawą, który stwarza pozasportową przestrzeń spotkania.¹⁵

Konieczny animator

Analiza sytuacji w miejscowościach, gdzie działa animator, jak i tam gdzie nie działa, prowadzi do prostej konkluzji: animator jest niezbędny, aby orlik pełnił funkcje społeczne. Tam, gdzie animatora nie ma, nie ma różnorodności, a samorząd w obawie przed dewastacją ogranicza godziny działania orlika. Właściwa osoba na właściwym miejscu gwarantuje „ruch na orliku”.¹⁶ Wyzwaniem oczywiście pozostaje obciążenie animatorów. Są to osoby zatrudnione na czas określony w ciągu roku (od marca do listopada). Oprócz obowiązków promocyjnych, animacyjnych, prowadzą zajęcia, dbają o konserwację boiska. Zdarza się, że animatorzy są zbyt nieliczni w odniesieniu do potrzeb.¹⁷

Model zarządzania – do kogo należy orlik?

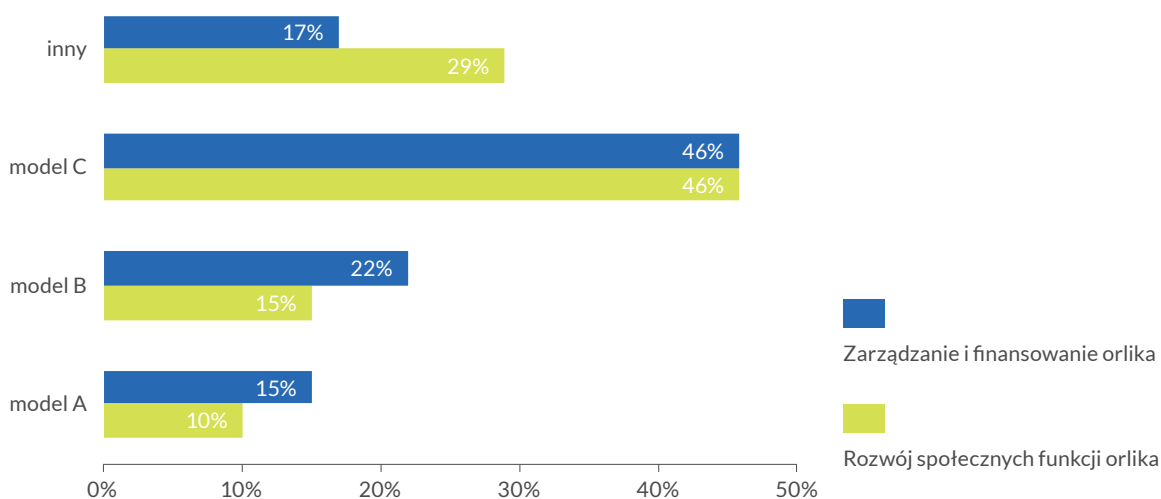
Konsultacjom zostały poddane trzy modele organizacji i funkcjonowania orlików. Pierwszy z nich – model A – zakłada, że wyłącznie samorząd podejmuje decyzje dotyczące zarządzania oraz oferty orlika i w całości pokrywa wszelkie koszty utrzymania, np. konserwacja, sprzęt sportowy, sprząatanie, wynagrodzenie dla osób prowadzących zajęcia, organizowane imprezy sportowe itp. Samorząd musi sam zapewnić środki finansowe i ustalić zasady funkcjonowania orlika. Ma w tym dużą dowolność, np. nie musi zatrudniać animatora. Kolejny – model B – zakłada, że samorząd pokrywa koszty technicznego utrzymania orlika oraz połowę wynagrodzenia osoby lub osób pracujących na orliku. Drugą połowę wynagrodzenia finansuje Ministerstwo Sportu i Turystyki za pośrednictwem Fundacji Rozwoju Kultury Fizycznej (dawniej za pośrednictwem Szkolnego Związku Sportowego). Samorząd dostaje wytyczne m.in. dotyczące minimalnej liczby godzin zajęć na orliku i musi zatrudnić animatora. Wreszcie, trzeci – model C – hipotetyczny, według którego samorząd pokrywa koszty technicznego utrzymania orlika, a zajęcia na orliku prowadzi organizacja pozarządowa

rocznie wyłaniana w drodze ogólnopolskiego lub regionalnego, ale nie lokalnego, konkursu.

Liderzy sieci KSKL oraz ankieterzy przez nich interesariusze w większości opowiedzieli się za modelem C – zarówno jeśli chodzi o organizację orlika, jak i rozwój jego społecznych funkcji. Wskazuje to na fakt, że dla członków sieci funkcja społeczna orlika jest jego podstawową funkcją i sposób zarządzania ma przede wszystkim służyć celom społecznym.¹⁸ Członkowie KSKL są też osobami, które znają i doceniają potencjał organizacji pozarządowych, nierzadko będąc autorami dobrych praktyk w zakresie przejmowania zadań przez ngo.¹⁹

¹⁸ „Organizacje potrafią zauważyć grupy, które nie korzystają z orlika, bo są wyczuwane na sprawy społeczne, potrafią spojrzeć na dobro wspólne, jako dobro, z którego może i powinien skorzystać każdy obywatel” (KSKL, Pelplin).

¹⁹ „Organizacja pozarządowa w ramach realizacji zadania publicznego należy je wypełnić; wyłoniona oferta będzie atrakcyjna; społeczność lokalna będzie zaangażowana” (KSKL, Będzin).



Wykres 2. Ocena modeli zarządzania i rozwijania społecznych funkcji orlika, N=47 członków KSKL.

Na podstawie uzasadnień do wybranych modeli rysuje się analiza dla każdego z nich.

Model A – „wydaje mi się, że samorząd ma możliwość szukania dodatkowych środków na utrzymanie i funkcjonowanie orlika. Jasna odpowiedzialność wydaje się lepiej służyć efektywności” (KSKL, Zielonka).

Mocne strony

- Pełna odpowiedzialność samorządu za obiekt i jego zagospodarowanie (władza poddawana rozliczeniu w momencie wyborów).²⁰
- Realizacja misji samorządu poprzez współpracę z mieszkańcami.

Słabe strony

- Konieczność pełnego finansowania obiektu.
- Finansowanie animatora²¹ ze środków własnych.
- MSiT jako inicjator pomysłu pozbywa się odpowiedzialności.

Szanse

- Scalenie z lokalną polityką sportową.
- Możliwość poszukiwania dodatkowych środków.

Zagrożenia

- Brak środków (limitowanie) na sport i na orlika.
- Komerccjalizacja obiektu.
- Mało zróżnicowana oferta (niezorientowanie w potrzebach poszczególnych grup).

²⁰ „W zarządzaniu orlikiem techniczne koszty utrzymania ponoszone są przez samorząd, który ma pełną organizacyjną odpowiedzialność. Wsparcie finansowe powinno pochodzić z budżetu państwa” (KSKL, Głogów).

²¹ „Samorząd powinien być zobligowany do zatrudnienia animatora. Inaczej, kierując się brakiem pieniędzy nie będzie zajmował się problemem” (KSKL, Strachówka).

Model B – „MSiT wspiera finansowo funkcjonowanie orlika. Ma to istotne znaczenie dla utrzymania obiektu, a zwłaszcza animatora, który decyduje o jakości funkcjonowania orlika. Istotne znaczenie ma również czuwanie resortu nad ilością i jakością zajęć na orliku. Chroni to przed ograniczaniem zakresu funkcjonowania orlika przez gminy mające wiele innych «ważniejszych» zadań. Samorząd lepiej zna potrzeby swoich mieszkańców i możliwości ich realizacji. Postawione przez MSiT zadania jest w stanie dobrze wykonać, a także je wzbogacić” (KSKL, Nietulisko Duże).

<p>Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Odpowiedzialność samorządu za obiekt od strony technicznej, dbałość o konserwację. ▪ Wpływ samorządu na orlika („orlik jest instytucją samorządową”). ▪ Obecność animatora „ożywia orlika”. ▪ Dodatkowe finansowanie wspomaga samorząd. ▪ Model już funkcjonuje i się sprawdza. ▪ Animatorzy mają wsparcie z programu „Akademia Animatora”. 	<p>Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Różnorodne procedury w każdym z samorządów. ▪ Przerzucanie odpowiedzialności za Orlika na MSiT – ministerstwo wyznacza standardy działania obiektu, monitoruje. Samorząd jest wykonawcą a nie gospodarzem orlika.
<p>Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dzielenie się doświadczeniami przez animatorów. ▪ Animator lokalnym menadżerem sportu. 	<p>Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wypalenie animatorów. ▪ Animator – „samotna wyspa” – bez wsparcia, bez zaplecza.

- ²² 1) „Jeśli będzie finansowanie, to Model C stwarza możliwości sprawiedliwego dysponowania obiektem, pozbawione podziałów spowodowanych polityką” (KSKL, Frącki).
2) „Model C wymusza prowadzenie dialogu ze społecznością lokalną” (KSKL, Ełk).

²³ „Organizacje pozarządowe mają możliwość pozyskiwania dodatkowych funduszy, m.in. z UE lub fundacji korporacyjnych. To pozwoli zapewnić większe spektrum zajęć bezpłatnych lub o niższych kosztach uczestnictwa” (KSKL, Wrocław).

²⁴ „W działaniach konkretnych, lokalnych to pozarządowcy najlepiej wiedzą, co jest potrzebne na ich podwórkach. Żeby jednak uniknąć niejasnych sytuacji, coroczne konkursy na prowadzenie działań, moim zdaniem, są najlepszym wyjściem” (KSKL, Gdynia).

²⁵ „Trzeba uniknąć walk wśród organizacji 3. sektora, która z nich miałaby zarządzać tym orlikiem. Tryby wyłaniania ngo na podstawie otwartych konkursów są dla mnie nie do końca trafionym pomysłem” (KSKL, Toruń).

²⁶ „W Świnoujściu sprawdza się model A. Moim zdaniem, należy go udoskonalić poprzez konsultacje z mieszkańcami oraz organizacjami pozarządowymi. Mieszkańcy w tej dziedzinie mają pełne prawo decydowania o tym, co dzieje się na terenie miasta Świnoujście” (KSKL, Świnoujście).

²⁷ „Przed zdecydowaniem jakie zajęcia będą prowadzone przez animatora, powinny odbyć się przynajmniej mini konsultacje dla mieszkańców, które określiłyby, czego tak na prawdę ci ludzie potrzebują i oczekują” (KSKL, Kłodzko).

Model C – „Warto zauważyć, że jeśli konkurs krajowy czy regionalny będzie wyłaniał operatorów to TYLKO wtedy, gdy faktycznie operatorami będą lokalne organizacje pozarządowe, aby wzmocnić je instytucjonalnie” (KSKL, Puszczykowo).

<p>Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ciekawa, bardziej prospołeczna oferta na orliku.²² ▪ Zmniejszenie kosztów.²³ 	<p>Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Coroczne konkursy mogą generować chaos w organizacji orlika.
<p>Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizacje wybierane na poziomie lokalnym a nie regionalnym. ▪ Wieloletnie konkursy dają większą stabilność działań. ▪ Coroczne konkursy zapewniają przejrzystość.²⁴ 	<p>Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kluby sportowe jako organizacje, które mogą zdominować orliki. ▪ „Bratobójcza” walka organizacji o orlika.²⁵ ▪ Brak odpowiednio wykwalifikowanych lokalnie organizacji 3. sektora

Propozycja innych modeli

Silne poparcie miały też hipotetyczne inne modele. Najczęściej liderzy proponowali, aby nie wyłączając samorządów z odpowiedzialności, wprowadzić wymóg konsultacji lokalnych oferty na orliku.²⁶ Czy miały to robić animator czy lokalna organizacja, tu zdania są podzielone.²⁷ Najistotniejsze jest przekonanie, że władza samorządowa potrzebuje wsparcia finansowego i merytorycznego z centrali, ale szczegółowe decyzje powinny zapadać lokalnie.

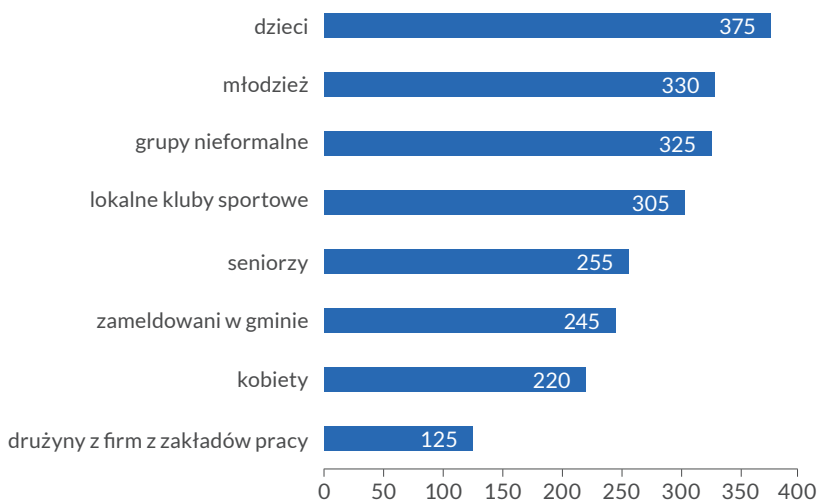
Na ile bezpłatne?

Ponad 15% członków sieci jest zdecydowanie przekonanych, że orliki powinny być całkowicie bezpłatne.²⁸ Blisko 40% jest raczej niechętnych pobieraniu opłat.²⁹ Dwie trzecie dopuszcza płatność za wypożyczanie sprzętu sportowego, wynajęcie boiska, organizowanie imprez zewnętrznych na obiekcie. Przy tym ta płatność, zdaniem połowy członków, powinna dotyczyć przede wszystkim dorosłych i klubów sportowych. Mniej przekonani są liderzy do pobierania opłaty za koszty oświetlenia (40% jest przeciwnych takiej opłacie).

W przekonaniu liderów, orlik powinien zachować dostępność, a więc i bezpłatność. Tu pojawia się dylemat odpłatności w najatrakcyjniejszym czasie. Pasma popołudniowe powinno być zarezerwowane dla mieszkańców.

Dla kogo dostępne?

Zapytaliśmy członków sieci, jakie ich zdaniem grupy powinny mieć preferencje w dostępie do orlika. Najsilniej preferowaną grupami są dzieci i młodzież, co pokazuje, że orlik w wielu miejscach nasycza szkolną bazę sportową.³⁰ Przeciwwagą może być duża preferencja dla grup nieformalnych. To właśnie te grupy mieszkańców tworzą lokalność orlika.³¹ Nie ujawniła się wyraźna preferencja dla grup, które są mniej aktywne sportowo – seniorów i kobiet. W odpowiedziach „inne” pojawili się także niepełnosprawni. Jednocześnie, powszechne jest wrażenie, że na orliku dominują chłopcy i mężczyźni.



Wykres 3. Kto powinien mieć preferencyjny dostęp do orlika, N=47 członków KSKL.

Zdaniem liderów KSKL, różnorodność na orliku to otwarcie go na inicjatywy mieszkańców, niekoniecznie na wyszczególnione grupy, być może dlatego, że trudno się zdecydować, która to miałaby być grupa. Słuszniejsza wydaje się lokalna analiza, kto jest na orliku, a kogo brakuje. Ci których nie ma mogliby mieć zarezerwowany czas – trudno jednak odgórnie wybrać taką kategorię. Zależy to mocno od kontekstu lokalnego.³²

²⁸ „Uważam, że nie potrzeba w mieście odpłatnych miejsc aktywności” (KSKL, Ełk).

²⁹ „Nie należy tworzyć precedensów. Jeżeli pojawi się możliwość zarabiania na orlikach, to z całą pewnością część z nich będzie tylko tak wykorzystywana. A nie takie jest założenie. Mają pełnić funkcje społeczną, a ta nie może być odpłatna” (KSKL, Warszawa).

³⁰ „Z orlika w największym stopniu korzysta młodzież, która ma okazję do rozwijania tężyzny fizycznej, uczenia się odpowiedzialności za działania swoje i innych poprzez uczestnictwo w grach zespołowych. Odkąd powstały orliki, więcej młodzieży uprawia sport, a mniej zajmuje się działaniami negatywnymi i dewastacją mienia publicznego” (KSKL, Ulan-Majorat).

³¹ „Orlik powinien być miejscem spotkań i aktywnego spędzania wolnego czasu przez wszystkie grupy wiekowe” (KSKL, Łomża).

³² „Nie ma odrębnych godzin dla grup dziewczynek, nawet kilka godzin, ale żeby były TYLKO dla nich, żeby nie czuły się oceniane, obśmiewane przez chłopców, a tak niestety bywa w tej chwili” (KSKL, Puszczykowo).

V. Orlik okiem mieszkańców – podsumowanie spotkań lokalnych

W ramach badania KSKL odbyło się 17 spotkań lokalnych, w których ogółem wzięły udział 292 osoby.

Uczestnik KSKL	Miejsce i data spotkania
Dorota Chałat	Koszalin, 17 września
Grażyna Czajkowska	Łomża, 23 września
Iwona Dybus Grosicka	Tarnobrzeg, 23 września
Magdalena Filaber	Wołomin, 25 września
Eulalia Mikołajuk	Ulan-Majorat, 26 września
Marzenna Modrzejewska	Pelplin, 17 września
Jolanta Podwysocka	Zgierz, 19 września
Kryspin Radzio	Warszawa, 21 września
Włodzimierz Szczaluba	Kunów, 26 września
Bożena Szulc-Busińska	Nowinka, 25 września
Ewelina Wojciechowska	Toruń, 23 września
Anna Wysocka-Gazda	Wrocław, 25 września
Urszula Zalewska	Gdynia, 24 września
Agnieszka Zwierzyńska	Staszów, 2 października
Maciej Klimek	Wojkowice, 24 września
Grzegorz Dudzik	Zielonka, 25 września
Maciej Prażmo	Kozłowo, 25 września

Trzeba zaznaczyć, że orliki wywołują niemal jednoznacznie pozytywne emocje. To bardzo duży zasób. Analiza ich funkcjonowania doprowadziła do określania mocnych i słabych stron, a także do wypracowania rekomendacji. Pokrywają się one w znacznie mierze ze stanowiskiem członków KSKL, choć jak wiadomo, na spotkaniach pojawiło się dużo technicznych szczegółów związanych z funkcjonowaniem orlika lokalnie.

Do mocnych stron orlików należą: estetyka boisk a co za tym idzie, wysoka frekwencja. To często jedne z nowocześniejszych lokalnych miejsc. Na orlikach pracują animatorzy, którzy zapewniają, że oferta nie jest dobierana na zasadzie: kto pierwszy ten lepszy. Orlik staje się miejscem spotkań, zarówno tych przy okazji działań sportowych, jak i związanych z wydarzeniami kulturalnymi, np. na jednym z orlików wystawiany był spektakl, który korzystał z intensywnego oświetlenia. Orliki dysponują solidnym zapleczem w postaci ławek i szatni, wtapiają się w środowisko lokalne, dzięki czemu notuje się coraz mniej zniszczeń.

Słabą stroną orlików może być lokalizacja. Najczęściej chodzi o lokalizację peryferyjną, gdy część mieszkańców gminy wyłączona jest z użytkowania. Ludzie gromadzą się wokół orlika, jednak brakuje im dodatkowej infra-

struktury – gastronomicznej, rekreacyjnej. Mieszkańcy zauważają, że na orlikach dominują aktywni sportowo – dzieci, młodzież (chłopcy) i dorośli mężczyźni. Przeciętny obywatel ma znikomą wiedzę o funkcjach orlika, a zwłaszcza jego bezpłatności. Nie wie, że na boisku pracuje animator, który mógłby mu doradzić w sprawie oferty. Sami animatorzy nie mają czasu na szerszą promocję, bo i tak ich zasoby są nie wystarczające.

Orliki – mocne strony	Orliki – słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wysoka frekwencja. ▪ Estetyka. ▪ Zaplecze (oświetlenie, szatnie etc.). ▪ Coraz mniej zniszczeń. ▪ Miejsce spotkań. ▪ Pozytywna rola animatora. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lokalizacja w centrum gminy – problem z dojazdem. ▪ Dominacja aktywnych sportowo grup na orliku (dzieci, młodzież, dorośli mężczyźni). ▪ Brak infrastruktury poza sportowej. ▪ Brak promocji funkcji orlika.³³ ▪ Wiele wymagań wobec animatora

³³ „Trzeba przeczytać ustawę, aby dowiedzieć się co można zorganizować na orliku” (spotkanie lokalne, Tarnobrzeg).

Główne wyzwania i rekomendacje:

- **Wyzwaniem pozostaje mała wiedza o orlikach – brak znajomości zasad jego funkcjonowania u mniej zaangażowanych sportowo mieszkańców. Na spotkaniach lokalnych pojawiły się postulaty promocji funkcji orlika, zarówno na poziomie lokalnym, jak i centralnym. Lokalnie może o tym informować samorząd. Centralnie ta rola może należeć do MSiT. Kampania ogólnopolska może też stanowić element nacisku na samorządy przeciw komercjalizacji zajęć na orliku.**
- **Duża frekwencja połączona ze zbyt małą dostępnością dla grup mniej aktywnych sportowo. Wymaga to koordynacji wykorzystania poszczególnych orlików w mieście. Pojawił się pomysł stworzenia tabeli rezerwacji na wszystkie orliki w mieście. Przydatne byłoby stworzenie lokalnego systemu, gdzie orliki i inne ośrodki sportowe stwarzają wspólną, skoordynowaną bazę sportową.**
- **Interesariusze oraz mieszkańcy zauważają zbyt duże obciążenie animatorów. Warto było by uzupełnić pracę animatorów o konkursy dla ngo na organizację imprez dla mieszkańców, tak aby 3. sektor miał możliwość zdobywania środków na działania animacyjne. Animatorom potrzebna jest także możliwość zatrudniania stażystów, pozyskiwania wolontariuszy i mniej sprawozdawczości. Stażyści mogliby być dedykowani poszczególnym grupom, np. niepełnosprawnym, i obejmować swoimi działaniami kilka orlików w mieście.**